

Recenzja dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej Dra Tomasza Chłopeckiego

I. Ocena dorobku naukowego

1. Dr Tomasz Chłopecki ukończył studia prawnicze na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w 2011 roku. W latach 2011 – 2014 studiował na stacjonarnych studiach doktoranckich prowadzonych przez Wydział Prawa Administracji i Ekonomii we Wrocławiu. 23.VI.2014r., na podstawie rozprawy „Myśl polityczna i prawna obozu rządzącego w Polsce w latach 1935-1939” uzyskał stopień doktora nauk prawnych. Od 1.X.2017r. zatrudniony jest jako adiunkt w Wyższej Szkole Prawa we Wrocławiu.

2. Autoreferat nie zawiera wszystkich prac do czasu uzyskania stopnia doktora nauk prawnych, a jedynie Autor wskazuje ich liczbę na ok. 20. Można również zauważyć, że na podstawie rozprawy doktorskiej ukazała się monografia „Myśl polityczna i prawna obozu rządzącego w latach 1935-1939”, wydana w 2018 roku w Poznaniu.

3. Dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych.

Dorobek naukowy, zgodnie z autoreferatem obejmuje: 3 monografie (z wyłączeniem rozprawy habilitacyjnej; jedna oparta jest o rozprawę doktorską), 29 artykułów oraz udział w dwóch opracowaniach zbiorowych.

Cechą charakterystyczną dorobku dr T.Chłopeckiego jest jego samodzielność i w zdecydowanej większości brak współautorstwa – tylko cztery przypadki – oraz dwa mające charakter opracowań zbiorowych. Artykuły w większości jednak zostały opublikowane w opracowaniach pod redakcją, rzadziej w odrębnych pozycjach. Ma to swoje złe i dobre strony. Ta gorsza wiąże się z wpływem redaktora na opracowanie (zakładam, że funkcje swoje redaktorzy pełnili zgodnie z zasadami sztuki, a nie byli tylko malowanymi redaktorami). Natomiast dobra strona dotyczy uzyskania w ten sposób lepszej jakości prac w swoim ostatecznym kształcie.

Spośród wskazanych jako monografie, obydwie poświęcone zostały aspektom historycznym zawodów prawniczych we Wrocławiu: adwokatów i notariuszy. Pierwsza praca: „Adwokatura wrocławska w latach 1946-1958” tylko w części stanowi opracowanie naukowe problemu, bowiem w dużym stopniu jest rodzajem efektów badania empirycznego, dotyczącego dokumentów wewnętrznych Rady Adwokackiej we Wrocławiu. Ta sama metoda została zastosowana w opracowaniu „Z dziejów wrocławskiej Izby Notarialnej w latach 1947-1952”. Niewątpliwie opracowania mają charakter poznawczy, jednakże nie mogą być one uznane za opracowanie monograficzne. Brak jest w tych pracach też, szerokich rozważań teoretycznych. Te ostatnie są jedynie przyczynkiem do prezentacji badań empirycznych, a raczej wewnętrznych i zewnętrznych aktów organizacyjnych organów adwokatury i notariatu we Wrocławiu we wskazanych w tytule latach. Brak charakteru monograficznego obydwu opracowań nie niweczy zupełnie potrzeby opublikowania tych prac, ale każe je traktować jako inny niż monograficzny rodzaj opracowań, ważny z punktu widzenia badań historycznych. Tym bardziej, że gros objętości obydwu prac stanowią materiały źródłowe w postaci ustaw, rozporządzeń i innych aktów prawnych.

Zupełnie inaczej jest w przypadku monografii opartej o rozprawę doktorską. Nie jest moim celem powtórna ocena tej pracy, gdyż doczekała się

ona recenzji w przewodzie doktorskim oraz recenzji wydawniczej. Niemniej należy stwierdzić, że spośród wymienionych w autoreferacie trzech prac jako mających charakter monograficzny, tylko jedna spełnia wymogi uznania za monografię. Nie zmienia to faktu, że obydwa wskazane wyżej opracowania są przedmiotem mojej oceny jako recenzenta, ale traktowane są jako inne opracowania niż monografie, czy artykuły.

Opracowania naukowe dr T.Chłopeckiego koncentrują się na kilku obszarach badawczych. Pierwszy z nich to koncepcja polityczno-prawna II Rzeczypospolitej. Kolejnym są rozważania dotyczące notariatu, przede wszystkim od początku XX wieku, właściwie do współczesności.

Trzecim obszarem badawczym są koncepcje gospodarczo-społeczne II RP. Ostatni – czwarty - nurt badawczy, niewyróżniony w autoreferacie, ale na takie miano m. zd. zasługujący, dotyczy współczesnych stosunków politycznych w Europie Wschodniej.

Wśród pierwszego kierunku badawczego dominujące znaczenie ma oczywiście monografia „Myśl polityczna i prawna obozu rządzącego w Polsce w latach 1935-1939”, Poznań 2018, będąca uzupełnioną i rozszerzoną rozprawą doktorską. Nie wchodząc w szczegóły można znaleźć w tej pracy bardzo odważne tezy, jak choćby tę, „że ustrój pod rządami konstytucji kwietniowej nie zmierzał w stronę dyktatury i rządów jednostki, ale w kierunku stworzenia i umocnienia silnej władzy wykonawczej, która byłaby w stanie sprostać trudnej sytuacji, w jakiej znalazły się Europa i świat”. Niestety efekty wdrażania nowego ustroju świat mógł dostrzec dosłownie kilka lat później, widząc słabość II Rzeczypospolitej, w kontekście wybuchu II wojny światowej. Ocena postaci E.Rydz-Śmigłego i J.Piłsudskiego (który wszakże nie był „beneficjentem” konstytucji ze względu na jego śmierć tuż po jej uchwaleniu) w kontekście tekstu konstytucji kwietniowej, jest oczywiście uprawniona przez Autora, ale niebywale kontrowersyjna z punktu widzenia historycznych, a późniejszych zdarzeń jako konsekwencji konstytucji kwietniowej.

Do nurtu badań, o którym mowa należy zaliczyć również prace „Ewolucja stosunków politycznych i prawnych w Polsce po śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego”; „Koncepcje obozu rządzącego w Polsce wobec mniejszości narodowych w latach 1935-1939”; „Zarys problematyki polityczno-prawnej”; „Myśl polityczna i prawna obozu rządzącego w latach 1935-1939. Zarys problematyki „; „Koncepcje ustrojowo-prawne obozu rządzącego II Rzeczypospolitej w latach 1926-1932”; „Polityczno-prawne uwarunkowania stosunków polsko-niemieckich przed wybuchem drugiej wojny światowej i ich współczesne interpretacje”.

Drugi nurt badawczy, którego zwieńczeniem jest monografia będąca podstawą postępowania habilitacyjnego, dotyczy notariatu i jego instytucji. Wprawdzie dr T.Chłopecki wskazuje szerokie spektrum czasowe dla objętego badaniem okresu (tj.: X–XX w.), ale jest to zdecydowanie na wyrost. To prawda, że powstały dwa artykuły: „Kształtowanie się notariatu na ziemiach polskich od X do XVIIIw. Zarys problematyki historycznej i prawnej”, czy „Ustawodawstwo notarialne na ziemiach polskich w okresie zaborów”, ale nie jest to podstawą do stwierdzenia, że badania naukowe – jeżeli traktujemy je poważnie – mogłyby być za takie uznane, najpierw jako opracowanie 16 stronicowe, a w drugim przypadku 9 stronicowe. Dlatego uważam, że wskazany w autoreferacie zakres badań jest na wyrost. W tym nurcie badań mieści się również artykuł „Stamp duties in notarial practice during the Second Polish Republic” (w): Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności, t. 3, Lwów-Olsztyn 2018, „Reform of the Notaries in Years 1923-1933”, Legnica 2018, czy „The legal position of the notary in the Second Republic – reform project. The Period 1918-1923”, Legnica 2017.

Natomiast nie ma wątpliwości, że ważne są badania i powiązane z tym publikacje dotyczące notariatu w XX wieku. Obejmuje to w szczególności prace „Konstytucja polskiego notariatu w oczach polskich prawników” i monografia habilitacyjna „Koncepcja notariatu i jego instytucji w latach 1918-1951”.

Do tego nurtu możemy zaliczyć wspomniane już opracowania oparte o badania archiwalne „Z dziejów wrocławskiej Izby Notarialnej w latach 1947-1952”.

Najmocniejszym m.zd., spośród analizowanych nurtów badawczych, wydają się badania naukowe nad koncepcjami gospodarczymi i społecznymi II Rzeczypospolitej. Na ten cykl składają się artykuły: „Koncepcje gospodarcze w II Rzeczypospolitej w latach 1935-1939. Wybrane zagadnienia ekonomiczne i prawne” (w) *Wpływ zmian społecznych, gospodarczych i ustrojowych na system prawa*, red. U.Kalina-Prasznica, Wrocław 2018, s. 93-113; „Aspekty ustrojowo-prawne reformy oświaty w II Rzeczypospolitej w 1932 roku” (w) *Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności*, t. 3, red. A.Kordonska, R.Kordonski, Ł.Muszyński, Lwów-Olsztyn 2018, s. 312-336; „Interwencjonizm jako próba systemu gospodarczego w II Rzeczypospolitej – ujęcie prawne” (w) *Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności*, t. 3, red. A.Kordonska, R.Kordonski, Ł.Muszyński, Lwów-Olsztyn 2018, s. 216-229; „The condition of Polish economy in the first years after regaining independence. Political and legal outline”, *Facta Simonidis. Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Zamościu*, nr 1 (11), Zamość 2018, s. 243-256; „Rewizjonizm metod polityki ekonomicznej w koncepcjach Eugeniusza Kwiatkowskiego. Zarys problemu”, *Modern Geopolitics as a challenge for International Security*, Lwów 2018, s. 133-141; „Gospodarka niepodległej Polski. Wybrane aspekty polityczne i prawne do 1926 roku” (w) *Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności*, t. 2, red. R.Kordonski A.Kordonska, Ł.Muszyński, Lwów-Olsztyn 2017, s. 205-214; „Koncepcje polskiej gospodarki w latach 1926-1932” (w) *Paradygmat zrównoważonego rozwoju w świecie nieprzewidywalnych przemian*, red. R.Kordonski, A.Kordonska, Lwów-Olsztyn 2017, s. 65-80; „Polscy liberałowie gospodarczy wobec polityki ekonomicznej rządu w latach 1935-1939. Wybór problematyki”, *Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne*, red. M.Winiarski, Wrocław 2014, t.14,

s. 57-73; „Adwokatura wrocławska w latach 1946-1958”, Poznań 2017; „Z dziejów wrocławskiej Izby Notarialnej w latach 1947-1952”, Poznań 2017.

Do nurtu tego, wbrew Autorowi autoreferatu, zaliczyłbym „Prawo upadłościowe i układowe w okresie II Rzeczypospolitej”, 2018, mające wpływ na rzeczywistość polityczno-prawną.

Wydaje się również, że istotnym nurtem badawczym jest odniesienie do systemu polityczno-społecznego po II wojnie światowej. Zaliczyłbym do tego nurtu prace: „Models of corporate governance. Outline of the issue” (w) Transformacja środowiska międzynarodowego i jego wielowymiarowość, t. 5, red. R.Kordonski, A.Kordonska, D.Kamilewicz-Rucińska, Lwów-Olsztyn 2017, s. 141-150; „Mining legislation in Poland after 1945. An outline of the issues” (w) Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności, t. 1, red. R.Kordonski, A.Kordonska, Ł.Muszyński, Lwów-Olsztyn 2017, s. 221-230; „Prawne i ekonomiczne aspekty relacji gospodarczych Polski i Ukrainy w latach 1991-2008”, Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne, Wrocław 2014, t. 16, s. 29-41; „Polish-Lithuanian dialogue in Parisian „Kultura” (1951-2000)” (w) Śladami Jerzego Giedroycia, red. M.Marszał, P.Fiktus, Kraków 2014, s. 87-96 (współautorstwo).

4. Podsumowując ocenę dorobku dr T.Chłopeckiego należy podkreślić dodatkowe kwestie. Duża liczba prac opublikowana została w języku angielskim oraz rosyjskim. Ponadto miejsca publikacji wskazują na międzynarodowy charakter. Są to m.in. wielokrotnie Lwów, czy Bańska Bystrzyca.

Dorobek dr T.Chłopeckiego jest wszechstronny, wieloaspektowy. Jest rozległy merytorycznie i pod względem ilościowym, jak również objętościowym. Prace habilitanta pisane są dobrym językiem. Z tych względów uważam, że dorobek dr T.Chłopeckiego jest znaczący w świetle wymogów ustawy z 14.III.2003r. o stopniu naukowym i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.), a tym samym pozwala

stwierdzić, że spełniony został pierwszy z wymogów do nadania dr T.Chłopeckiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych.

II. Ocena problemu badawczego zawartego w rozprawie habilitacyjnej „Koncepcja notariatu i jego instytucji w latach 1918-1951”, Notariat państwowy czy prywatny?, Wrocław 2019.

1. Uwagi ogólne.

Habilitant przedmiotem swojego zainteresowania uczynił problem koncepcji notariatu w Polsce w latach 1918-1951. Problematyka ta nie była dotąd przedmiotem opracowania monograficznego. Stąd też temat pracy został wybrany prawidłowo.

2. Technika pracy.

Praca T.Chłopeckiego jest napisana dobrze pod względem technicznym. Dotyczy to tekstu głównego, jak i przypisów.

3. Praca składa się z 380 stron oraz 70 stron, które obejmuje bibliografia. Ten ostatni element należy szczególnie podkreślić. Skoro praca dotyczy pewnego etapu historycznego notariatu, konieczne było sięgnięcie przede wszystkim do materiałów archiwalnych, a nawet rękopisów, opracowań naukowych obejmujących imponującą liczbę. Bibliografia obejmuje też listę aktów prawnych, będących niezbędnymi dla rozważań zawartych w monografii. Należy podkreślić, że bibliografia była w rzeczywistości rzetelnym punktem odniesienia w przypisach.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. W rozdziale I „Notariat w okresie zaborów”, poza prezentacją organizacji notariatu na terenie zaboru austriackiego, pruskiego i rosyjskiego, Autor przedstawił ten problem w wolnym mieście Krakowie. Ukazanie statusu notariuszy w kontekście historycznym pozwala na wnioski co do późniejszych wyborów modelu

w wolnej Polsce: urzędnik, nie urzędnik, notariusz-adwokat? Rozdział ten pozwala, jak zauważyłem, podjąć próbę oceny rozwiązań polskich po 1918r.

Temu właśnie poświęcony jest rozdział II „Kształtowanie się koncepcji notariatu po odzyskaniu niepodległości”. Unifikacja prawa o notariacie połączona z regulacjami po 1918r. doprowadziła do wydania 1933r. Rozporządzenia Prezydenta RP „Prawo o notariacie” i innych przepisów szczególnych, poświęconych kwestiom notarialnym. W rozdziale II zaprezentowano najważniejsze koncepcje przyjęte przez Komisję Kodyfikacyjną w kontekście statusu notariusza (urzędnik państwowy czy przedstawiciel wolnego zawodu?) oraz ustroju samorządu notarialnego. Autor stawia tezę, że zaliczenie notariuszy do przedstawicieli wolnych zawodów „stanowiło bufor bezpieczeństwa w obrocie gospodarczym – dając szczególną rękojmię dokonywanych czynności, a także pewność zgodności z prawem samego obrotu”.

Rozdział III „Ustrój notariatu” odnosi się do kilku ważnych problemów związanych z funkcjonowaniem notariuszy. Począwszy od przymusu notarialnego, przez udział w organach samorządu terytorialnego, kwestie podatkowe, czy udział w pracach aplikantów i asesorów notarialnych. Ważnym problemem, przed którym stali notariusze był wspomniany problem unifikacji prawa o notariacie, która okazała się trudna. Powstał dylemat, czy wybrać jeden z modeli regulacyjnych któregoś z „zaborców” i narzucić pozostałym dzielnicom, czy też zaprojektować zupełnie nowe rozwiązanie adekwatne dla odrodzonego państwa. Ostatecznie przygotowana „konstytucja polskiego notariatu”, czyli rozporządzenie z 1933r., rozwiązała ten dylemat. Niemniej jednak, czemu poświęcony został rozdział IV, notariusze w już ukształtowanym ustroju, brali udział w debatach o instytucjach prawnych. A przecież wtedy rozstrzygały się problemy nowoczesnego prawa cywilnego, w tym prawa wekslowego, czekowego, a także uregulowania spółki z o.o. i spółki akcyjnej, a

następnie kodeksu handlowego. Nie bez znaczenia był udział notariuszy w przygotowaniu prawa upadłościowego i układowego.

Nad rozdziałem IV (również V) warto się zatrzymać. Prace dr T.Chłopeckiego to dzieła, które można by zakwalifikować jako te z obszaru doktryn historyczno-polityczno-prawnych. Jednakże wskazany rozdział IV „Udział przedstawicieli notariatu w debatach o instytucjach prawnych” to nie tylko prezentacja tytułowa, ale przede wszystkim bardzo dobre „poruszanie” się w problematyce prawa prywatnego. Autor dostrzegł szczególną rolę zmian, będących na lata podstawą juredycznej przyszłości dla szeroko rozumianego prawa cywilnego, w tym prawa handlowego. Nie mam wątpliwości, że oceniany rozdział IV monografii musi być podstawą badań współczesnych problemów dla badaczy prawa handlowego. Nie ma on jedynie wymiaru historycznego, ale traktuje problem bardziej funkcjonalnie. Ta część monografii, pozornie tylko poświęcona udziałowi ustawodawcy w debacie o instytucjach prawnych, w istocie to świetna rozprawka na temat prawa cywilnego, w tym hipoteki, prawa wekslowego, czekowego. Fragmenty dotyczące spółki z o.o. i spółki akcyjnej uważam za jedne z najlepszych opracowań historycznych na temat prawa spółek. Można się spierać, czy pierwszą spółką akcyjną był Bank Św. Jerzego w Genui, czy jest inaczej, czemu poświęcona jest inna praca pt.: „Kształtowanie się spółki akcyjnej a doświadczenia polskie”, ale ta część monografii habilitacyjnej powinna być zaadaptowana do wszelkich opracowań wyjaśniających rodowód i istotę spółek w Polsce.

Z opracowania T.Chłopeckiego bije zrozumienie istoty regulacji nowego ustroju II Rzeczypospolitej, której powielenie, po stosownych zmianach, dostrzegamy współcześnie. Dlatego ważne są również rozważania dotyczące koncepcji prawa cywilnego i ksiąg wieczystych (rozdział V). Ten ostatni rozdział „Notariat w latach 1945-1952” pokazuje trudy implementacji prawa II Rzeczypospolitej do okresu po II wojnie światowej. Należy zwrócić uwagę na to, że przecież jednak w latach 1945-1946 uregulowano przepisy ogólne, prawo

osobowe i majątkowe, rodzinne i opiekuńcze, rzeczowe i spadkowe. Kodeks zobowiązań obowiązywał nadal, a stosunki gospodarcze przynajmniej formalnie regulował kodeks handlowy wraz z prawem wekslowym, czekowym i upadłościowym.

Wskazane w rozdziale V antynomie i różnice między przepisami z 1933r. a tymi z 1951r. pokazują, że jednak notariat choć upaństwowiony, w pewnym sensie się obronił. Jednak do pełnej swobody i nawiązania do kształtu z okresu przedwojennego potrzeba było sporo czasu.

Podsumowując, pragnę stwierdzić, że zaprezentowana rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom habilitacyjnym. Jest napisana przez dojrzałego pracownika naukowego, dobrze wykorzystującego dorobek doktryny. Na pozytywną ocenę zasługuje również strona formalna pracy: jej struktura i przypisy. W każdym rozdziale znajduje się podsumowanie, ułatwiające czytelnikowi lekturę. Unikałbym jedynie samooceny, że w pracy została udowodniona teza (Autoreferat s. 3). Ona została postawiona, a czy została udowodniona, to muszą ocenić czytelnicy. Zgodzić się należy z tym, że rozwiązania prawne z lat 1918-1939 były bez wątpienia jednymi z najnowocześniejszych w Europie i stanowiły wzór do naśladowania, nie tylko prawa o notariacie, ale innych rozwiązań prawnych. Z koncepcją ciągłości statusu notariusza od okresu międzywojennego do współczesności, „z wyrwą” na lata 1951-1989, nie można dyskutować.

4. Wnioski końcowe.

Dokonując całościowej oceny rozprawy habilitacyjnej, w konkluzji stwierdzam, że z uwagi na wnoszącą znaczący wkład w rozwój prawa doktryn polityczno-prawnych, spełnia ona wymogi stawiane przez art. 17 ustawy z 14.III.2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.) dla nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych.

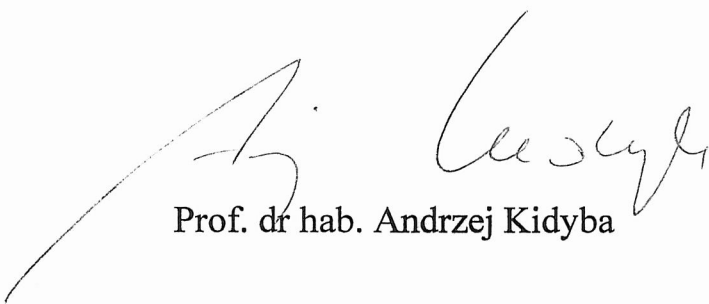
Na marginesie powyższych ocen podkreślić należy dorobek organizacyjny i dydaktyczny habilitanta. Brał on udział w projekcie badawczym na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. Uczestniczył, choć nie wiadomo, czynnie, czy biernie, w kilkunastu konferencjach naukowych w Polsce i zagranicą (Lwów, Bańska Bystrzyca). Prowadził zajęcia m.in. z nauki o polityce, historii prawa, historii doktryn polityczno-prawnych, prawa o notariacie, prawa cywilnego, teorii i filozofii prawa. Jako dydaktyk habilitant „uprawia” więc bardzo szerokie spektrum badawcze historyczno-teoretyczno-prywatne.

Habilitant przebywał na stażu we Lwowie, brał udział w działalności praktycznej, współpracując z przedsiębiorcami, w tym również zaliczanymi do grupy dużych (KGHM).

III. Konkluzja

W związku z zawartymi w recenzji wnioskami przedstawionymi w punktach I 4 i II 4, opowiadam się za dopuszczeniem Pana Tomasza Chłopeckiego przed Radę Wydziału Prawa i Administracji UKSW do dalszych czynności w przewodzie habilitacyjnym.

Lublin, 24.XI.2019 r.

Prof. dr hab. Andrzej Kidyba